

Villkorlig frigivning – förstärkta åtgärder mot återfall i brott (SOU 2017:61)

(Ju2017/05814/L5)

Juridiska fakulteten har fått rubricerade utredningsbetänkande på remiss. I anledning härav har fakultetsnämnden följande att anföra.

Villkorlig frigivning från ett tidsbestämt straff har funnits i svensk rätt sedan 1906. Bestämmelsen har ändrats ett flertal gånger. Motiveringen till varför det bör (alt. inte bör) finnas en regel om villkorlig frigivning har varierat. Ett system där intagna personer frigges villkorligt innan straffet till fullo anses vara verkställt kan inte utvärderas utan att man tar hänsyn till de generella principer och värden som ligger till grund för regleringen av påföljdsbestämning i allmänhet.

Villkorlig frigivning förutsätter att någon har dömts till lagens strängaste påföljdsform – fängelse (dock mer än en månad). De grundläggande principerna vid påföljd är att fängelse endast skall användas i sista hand, att endast brottslighetens straffvärde, art och/eller tidigare brottslighet talar emot en icke frihetsberövande påföljd. Oavsett slutsatsen i denna del är det en fundamental utgångspunkt att straffet (oavsett form) skall vara proportionellt i förhållande till brottslighetens allvar. Slutligen skall i enskilda hänsyn till enskilda personers karaktär eller tidigare redan bestraffad brottslighet undertryckas. Expressiv allmänprevention eller långt driven individualprevention strider mot påföljdsbestämningens grundläggande värden om rättvisa, proportionalitet, humanitet samt likabehandling.

När det gäller regleringen av villkorlig frigivning är den i allt väsentligt generell. Alla (förutom de som dömts till fängelse i en månad) frigges villkorligt efter det att 2/3 av straffet är verkställt på anstalt. Vid korta fängelsestraff blir minskningen mindre framträdande; vid långa fängelsestraff blir anstaltsvistelsen avsevärt förkortad. Den dömde är emellertid också efter frigivningen underkastad en rad villkor och ett hot om att friheten kan komma att förverkas vid ny brottslighet.

Utredningens uppdrag har varit att utreda och överväga om regleringen rörande villkorlig frigivning kan ändras i syfte att motverka återfall i allvarlig brottslighet. Slutsatsen i betänkandet är att risken för återfall inte med tillräckligt säkert kan bedömas, varför det saknas anledning att göra dylika änd-

ringar. Fakultetsnämnden delar till fullo uppfattningen att det är förenat med avsevärda problem att införa en reglering där frågan om villkorlig frigivning görs beroende av en (för domstol eller kriminalvården) diskretionär prövning.

För det första innebär förslaget ett avsteg från *likabehandlingsprincipen*. Olika behandling av i övrigt lika fall kan givetvis accepteras om det finns goda skäl (jfr t.ex. billighetsskäl och påföljdsvalet då unga lagöverträdare döms). När det gäller villkorlig frigivning kommer frågan ytterst och allena bero på hur säkert man kan beräkna en återfallsrisk. Även i dagsläget ligger tillförlitligheten på som mest kring 50 procent eller sannolikt lägre; i dessa fall har särskilt avseende fästs vid de mest allvarligast brotten. I fler än vartannat fall drar man alltså en felaktig slutsats (se utredningen s. 135 ff. och s. 148). Vad som ytterligare försvårar bedömningen är att den relaterar till framtida tillstånd. Till saken hör att eventuella riskbedömningar inte skall göras i förhållande till en population (dvs. hur stor risken är att en viss grupp eller ett visst antal personer skall återfalla), utan i förhållande till enskilda individer (dvs. exakt vilka personer som sannolikt kommer att återfalla). För en domstol eller Kriminalvården torde detta innebära ett avsevärt merarbete som det knappast finns resurser eller kompetens för.

I enlighet med erfarenheter och på de skäl som anförs utredningen, menar Fakultetsnämnden att det fortfarande saknas det anledning att tro att det existerar möjligheter att på ett tillförlitligt sätt avgöra vem som kommer att återfalla, vilken slags ny brottslighet som detta avser samt när ett sådant återfall kan förväntas inträffa. Det bör i sammanhanget noteras att om ny brottslighet de facto aktualiseras under prövotiden, så kommer den villkorliga frigivningen helt eller delvis förverkas (BrB 34:4). Det finns också en rad andra instrument för att reagera på ny brottslighet (jfr BrB 30:4 och BrB 29:4 samt reglerna om att skjuta upp villkorlig frigivning). Det bör vidare framhållas att de som skulle vägras villkorlig frigivning och felaktigt ha utpekats som återfallsbenägna skulle få ett längre straff än i de fall en risk anses föreligga. Detta ställer mycket stor krav på tillförlitligheten.

Ett system där endast vissa bestraffade skulle friges villkorligt skulle skapa stora problem för de rättsvårdande myndigheterna, Inkapaciteringseffekten torde likaså inte sällan vara begränsad. Som utredningen också antyder kan det inte uteslutas att avsaknaden av utslussningsåtgärder leder till ökad risk för återfall. Det bör vidare framhållas att flertalet brott kan begås på en anstalt oaktat att den dömde är frihetsberövad.

Sammanfattningsvis avstyrker Fakultetsnämnden tanken på att införa en generell regel om uppskjutande av villkorlig frigivning. Omfattningen av en sådan reform skulle skapa enorma kostnader i termer av ekonomi och personligt lidande för de dömda. Flertalet individualpreventiva åtgärder som pågår i slutskedet av (särskilt en länge) anstaltsvistelse skulle därmed också gå förlorade.

UPPSALA
UNIVERSITET

REMISSYTTRANDE

3 (3)

2017-10-30

JURFAK 2017/57

Likaså avstyrker nämnden tankar på att i enskilda fall göra separata riskbedömningar som avgör resultatet av om villkorlig frigivning skall aktualiseras eller inte. Det saknas resurser och kompetens för en sådan ordning. Om det anses vara nödvändig att begränsa regleringen av villkorlig frigivning, så bör ändringarna begränsas till vad som föreslås i betänkandets avslutande delar. I övrigt ansluter sig Fakultetsnämnden i allt väsentligt till vad som anförs i SOU 2017:61. I den del Frigivningsutredningen lägger fram förslag på ökade, med individanpassade utslussningsåtgärder har Fakultetsnämnden inget att erinra.

Förslag till yttrande i detta ärende har upprättats av professor Magnus Ulväng. Yttrandet har på delegation avgivits av Juridiska fakultetens dekanus, professor Mattias Dahlberg.

Mattias Dahlberg